

Araştırma Makalesi / Research Article

**BOSNA-HERSEK VE HIRVATİSTAN ARASINDAKİ SINIR SORUNLARI:
PELJEŠAC KÖPRÜSÜ ÖRNEĞİ**

Murat DERİN¹

Öz

Bosna-Hersek ile Hırvatistan arasındaki sınır anlaşmazlıklarını Pelješac Köprüsü örneği üzerinden ele alan bu çalışma, köprü'nün bölgesel dinamikler üzerindeki hukuki, ekonomik ve jeopolitik etkilerini değerlendirmektedir. Çalışmanın temel amacı, köprü'nün inşasının sınır ihtilaflarını nasıl şekillendirdiğini ve tarafların uluslararası hukuk çerçevesinde doğan yükümlülüklerini ne ölçüde yerine getirdiğini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, ulusal ve uluslararası hukuk belgeleri, diplomatik metinler, akademik çalışmalar ve resmi raporlar incelenerek, sınır uyumsuzlukları tarihsel ve hukuki bağlamda analiz edilmiştir. Bulgular, Pelješac Köprüsü'nün Bosna-Hersek'in deniz erişimini kısıtladığını, egemenlik haklarını zayıflattığını, sınır gerilimlerini artırdığını ve uluslararası hukuk bağlamında ekonomik, siyasi ve hukuki tartışmalara neden olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Hırvatistan, projeyi Bosna-Hersek'in deniz yetki iddialarını dikkate almadan yürütmüştür. Bu bağlamda, Pelješac Köprüsü yalnızca iki ülke arasındaki sınır ihtilaflarını değil, aynı zamanda Adriyatik bölgesindeki jeopolitik dengeleri de doğrudan etkilemektedir. Çalışma, sınır anlaşmazlıklarının uluslararası hukuk perspektifinden ele alınmasına yönelik yeni bir çerçeve sunmakta ve benzer ihtilaflar için çözüm önerileri getirerek literatüre önemli bir katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bosna Hersek, Hırvatistan, Neum anlaşması, Peljesac Köprüsü

JEL Kodları: F50, F51, F52.

**BORDER DISPUTES BETWEEN BOSNIA AND HERZEGOVINA AND CROATIA:
THE CASE OF THE PELJEŠAC BRIDGE**

Abstract

This study examines the border disputes between Bosnia and Herzegovina and Croatia through the case of the Pelješac Bridge, assessing its legal, economic, and geopolitical implications for regional dynamics. The primary objective of the study is to explore how the construction of the bridge has shaped border disputes and to what extent the parties have fulfilled their obligations under international law. To this end, national and international legal documents, diplomatic records, academic studies, and official reports have been analyzed, providing a historical and legal framework for the border disputes. The findings indicate that the Pelješac Bridge restricts Bosnia and Herzegovina's maritime access, weakens its sovereignty, escalates border tensions, and raises economic, political, and legal debates within the context of international law. Furthermore, it has been determined that Croatia has not fully adhered to international maritime law norms in the implementation of the project. In this context, the Pelješac Bridge affects not only the border disputes between the two countries but also directly influences the geopolitical balance in the Adriatic region. This study presents a new framework for addressing border disputes from an international legal perspective and contributes significantly to the literature by offering solutions for similar conflicts.

Keywords: Bosnia and Herzegovina, Croatia, Neum agreement, Peljesac Bridge

JEL Codes: F50, F51, F52

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, muratderin@nku.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7367-4223

Başvuru Tarihi (Received): 22.11.2024 **Kabul Tarihi** (Accepted): 18.04.2025

Giriş

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından devrimci bir anlayışla kurulan Yugoslavya Federasyonu, cumhuriyetler ve özerk bölgeler içinde eşit uluslardan ve etnik gruplardan oluşan çok uluslu bir yapı olarak şekillenmiştir. Ancak bu federatif sistem, 20. yüzyılın sonlarına doğru oportünist yaklaşımlar doğrultusunda, idari sınırların hukuki meşruiyetini pekiştiren ve toprak düzenlemelerinin yeniden şekillendirilmesine olanak tanıyan stratejik bir araç hâline gelmiştir. Merkeziyetçilik ile özerklik arasındaki kırılma dengeleri üzerine inşa edilen bu yapı, zamanla istikrarsızlaşarak federasyonun sürdürülebilirliğini tartışmalı hâle getirmiştir. Yugoslavya anayasal düzeni, Sovyetler Birliği'nin "dalgalanan bölge" (fluctuating territory) teorisi modeline dayalı olarak iki yönlü bir gelişim göstermiştir. Bir taraftan, kendi kaderini tayin hakkı anayasal güvence altına alınmış ve bu doğrultuda Yugoslavya anayasaları ayrılma hakkını tanımıştır. Ancak, federal yönetimin âdem-i merkeziyetçiliğini düzenleyen yasalar, toprak bütünlüğünü korumaya yönelik anayasal normlarla çelişerek bu hakkı göreceli hâle getirmiştir. Diğer taraftan, uluslararası kamu hukukunun bir parçası olarak kabul edilen kendi kaderini tayin hakkının uygulanması, Yugoslavya'da idari sınırların uluslararası sınırlar olarak meşrulaştırılması sürecini başlatmıştır. Ancak, federasyonun bütünlüğünü koruyacak hukuki mekanizmaların eksikliği ve merkezi yönetimin bu süreçte etkisiz kalması, ayrılıkçı hareketleri güçlendirmiştir. Özellikle "barışçıl ayrılma" konusunda hukuki ve siyasi bir çerçevenin bulunmaması, Yugoslavya'nın dağılma sürecini yönetilemez hâle getirmiştir. Çekoslovakya'nın 1993 yılında iki bağımsız devlet arasında barışçıl bir şekilde bölünmesine kıyasla, Yugoslavya'da bağımsızlık süreci şiddetli çatışmalarla sonuçlanmış ve bu durum bölgesel istikrarsızlığı artırmıştır. Bu bağlamda, barışçıl ayrılma mekanizmalarının eksikliği, siyasi diyalogdaki başarısızlık ve etnik çoğunlukların bağımsızlık taleplerinin radikalleşmesi, Yugoslavya Federasyonu'nun çöküşünü hızlandıran temel dinamiklerden biri olmuştur. Merkezi otoritenin zayıflaması ve ayrılıkçı hareketlerin ivme kazanması, federatif yapının dağılmasını kaçınılmaz kılmıştır (Dimitrijević, 2016, ss. 370-371).

1990'lı yılların başlarında, federe cumhuriyetler tarafından tek taraflı olarak ilan edilen bağımsızlıklar, yeni devletlerin uluslararası alanda tanınmasını ve sınırlarının meşrulaştırılmasını beraberinde getirmiştir. Ancak, Yugoslavya'nın dağılmasının ardından, eski Yugoslavya cumhuriyetleri arasındaki iç sınırların tam olarak belirlenmemiş olması, halef devletler arasında çeşitli sınır anlaşmazlıklarına yol açmıştır (American Society of International Law, 1993, ss. 163-167). Yeni bağımsız devletlerin sınırlarının belirlenme süreci, *uti possidetis juris* ilkesi çerçevesinde şekillenmiştir. Bu ilkeye göre, eski Yugoslavya'nın iç idari sınırları, yeni devletlerin uluslararası sınırları olarak kabul edilmiştir. Ancak, Neum bölgesi gibi kritik noktalar üzerinde tam bir mutabakat sağlanamamış ve Bosna-Hersek'in denize erişimi konusunda belirsizlikler devam etmiştir. Sınırların belirlenmesi sürecinde yaşanan zorluklar ve hukuki tartışmalar, meselenin yalnızca bölgesel değil, aynı zamanda uluslararası hukuk açısından da karmaşık bir boyuta sahip olduğunu göstermektedir. Bu durumun temel nedenlerinden biri, deniz yetki alanlarının belirli bir federe birimin egemenlik sahası olarak değerlendirilmemesi ve bu alanların federal sular statüsünde kabul edilmiş olmasıdır (Šelo Šabić & Borić, 2016, ss. 2-4). Bu bağlamda, Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Hırvatistan ile Bosna-Hersek arasındaki sınır belirleme sürecinde çeşitli anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Bosna-Hersek'in Adriyatik Denizi'ne açılan Neum bölgesi, Hırvatistan topraklarıyla çevrili olup, büyük ölçekli bir ticari limana sahip değildir. Bu nedenle, Bosna-Hersek'in deniz ticareti ve uluslararası taşımacılığı büyük ölçüde Ploče Limanı'na bağımlı kalmıştır. 1999 yılında Hırvatistan ile Bosna-Hersek arasında imzalanan Neum Anlaşması, taraflar arasında deniz geçişi ve sınır düzenlemelerine ilişkin belirli hükümler içermektedir. Ancak, Hırvatistan'ın Bosna-Hersek'in deniz yetki alanı olduğunu iddia ettiği bölgede başlattığı Peljeşac Köprüsü projesi, sınır ihtilaflarını yeniden gündeme taşımış ve tartışmaları derinleştirmiştir. Bosna-Hersek yönetimi, köprü'nün Neum'un açık denizlere engelsiz

erişimini kısıtlayacağını ve ülkeyi fiilen kara devleti konumuna düşürebileceğini öne sürerek projeye itiraz etmiştir. İtirazlara rağmen, Pelješac Köprüsü tamamlanarak 26 Temmuz 2022’de hizmete girmiştir. Bu gelişme, bölgedeki jeopolitik ve hukuki tartışmaları canlı tutmaya devam etmektedir (Imamović, 2020, ss. 19-22). Hırvatistan’ın güneydoğusunda yer alan Dubrovnik-Neretva bölgesi, coğrafi yapısı nedeniyle ülkenin geri kalanıyla doğrudan ve kesintisiz bir kara bağlantısına sahip değildir. Bu durum, büyük ölçüde Bosna-Hersek sınır hattının bölgeyi ikiye ayırmasından kaynaklanmaktadır. Split’ten Dubrovnik’e karayoluyla seyahat edenlerin Bosna-Hersek sınırını iki kez geçmek zorunda kalması, ulaşım sürekliliğini ve lojistik akışı kesintiye uğratmaktadır. Hırvatistan, Pelješac Köprüsü’nün ve bağlantı yollarının inşasıyla, bu ulaşım kısıtlamalarının büyük ölçüde giderileceğini ve trafiğin önemli bir kısmının Pelješac Yarımadası’ndaki yeni güzergâha yönlendirileceğini savunmuştur (Kunst & Klarić, 2021, s. 305). Projenin tamamlanmasıyla birlikte, Hırvatistan’ın Dubrovnik bölgesine kesintisiz kara bağlantısı sağlanmış ve Bosna-Hersek topraklarından geçiş zorunluluğu büyük ölçüde ortadan kalkmıştır.

Sınır belirsizliği devam ettikçe, Pelješac Köprüsü’nün tamamlanmasının ardından ortaya çıkabilecek krizlerin artma potansiyeli bulunmaktadır. Yugoslavya’nın dağılmasının ardından halef cumhuriyetler arasında yaşanan sınır anlaşmazlıkları, günümüzde de etkisini sürdürmekte ve bölgenin hukuki ve jeopolitik dinamiklerini şekillendirmeye devam etmektedir. Bu çalışma, Bosna-Hersek ile Hırvatistan arasındaki sınır anlaşmazlıklarını Pelješac Köprüsü özelinde ele almakta olup, literatür taraması ve ulusal ile uluslararası hukuk belgelerinin analizi temelinde yürütülmüştür. Bir örnek olay (vaka) olarak incelenen Pelješac Köprüsü, hukuki, tarihsel ve jeopolitik boyutlarıyla detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir.

Türkiye’de Pelješac Köprüsü ve Bosna-Hersek’in deniz yetki alanları üzerine yapılan akademik çalışmalar sınırlıdır. Mevcut literatür genellikle bölgesel sınır ihtilaflarını genel bir çerçevede ele almakta olup, köprü’nün tamamlanmasının ardından ortaya çıkan hukuki ve jeopolitik gelişmeler detaylı bir şekilde incelenmemektedir. Bu çalışma, Pelješac Köprüsü’nü Bosna-Hersek’in deniz erişimi perspektifinden ele alarak, uluslararası hukuk çerçevesinde sınır ihtilaflarının değerlendirilmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

1. Bosna-Hersek ile Hırvatistan Arasında Sınır Sorunları

Bosna-Hersek ve Hırvatistan arasındaki sınır sorunları, Yugoslavya’nın dağılmasının ardından ortaya çıkan ve günümüze kadar çözilemeyen karmaşık meseleler arasında yer almaktadır. Bu sorunlar yalnızca kara sınırlarını belirleme çabalarını değil, aynı zamanda deniz yetki alanları ve Adriyatik Denizi’ne erişim gibi stratejik konuları da kapsamaktadır. İki ülke arasındaki sınır belirsizlikleri, hem ulusal egemenlik iddialarını hem de bölgesel istikrarı etkileyen önemli unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu başlık altında, sınır sorunlarının hukuki arka planı ve tarihsel bağlamı ele alınacaktır.

1.1. Hukuki Arka plan

Yugoslavya’nın dağılma süreci, uluslararası hukukun sınırların belirlenmesi ve devlet hâlefiyeti konularındaki temel ilkelerinin yeniden yorumlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede, Avrupa Topluluğu (AT), yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte bölgede hukuki belirsizlikleri gidermek amacıyla sürece müdahil olmuş ve 27 Ağustos 1991’de ‘Yugoslavya Bildirgesi’ni kabul etmiştir (Tatar, 2012, s. 210). Ancak, bildirgede belirlenen çerçeve, sınırların kesinleştirilmesi açısından yetersiz kalmıştır. Bunun üzerine, 7 Eylül 1991’de Fransa Anayasa Konseyi Başkanı Robert Badinter’in başkanlığında Badinter Tahkim Komisyonu oluşturulmuştur (Grant, 1999, s. 154). Bu komisyon, Yugoslavya’nın dağılması sürecinde ortaya çıkan hukuki ve siyasi belirsizlikleri gidermek ve yeni bağımsız devletlerin uluslararası tanınma süreçlerini yönlendirmek amacıyla kurulmuştur. Avrupa Topluluğu Bakanlar Konseyi tarafından oluşturulan bu yapı, temel olarak Yugoslav halkları arasındaki anlaşmazlıkları barışçıl yöntemlerle çözme

amaçlamaktaydı. Ancak, her ne kadar komisyon bir tahkim organı olarak nitelendirilse de klasik anlamda tahkim mekanizmasının özelliklerini taşımamaktaydı. Bu nedenle, tarafların karşılıklı mutabakatıyla oluşturulmuş bir yapı olmaktan ziyade, Avrupa'nın inisiyatifiyle şekillendirilmiş bir danışma organı niteliği taşımaktaydı. Komisyon, Fransa, Almanya, İtalya, İspanya ve Belçika'dan seçilen beş anayasa yargıcından oluşmaktaydı ve eski Yugoslavya'dan ayrılan devletler arasındaki hukuki uyuşmazlıklarla ilgili görüş bildirmekle görevlendirilmişti. Komisyon bu doğrultuda, yeni bağımsız devletlerin sınırlarının belirlenmesi, devlet halefiyeti, uluslararası tanınma süreçleri ve hukuki statüleri gibi konular üzerine kararlar alarak Yugoslavya'nın dağılma sürecinin uluslararası hukuk çerçevesinde yönetilmesini amaçlamıştır.

Badinter Komisyonu, 29 Kasım 1991'de açıkladığı ilk görüşünde, Yugoslavya'nın çözülme sürecini "devletin devamlılığının sona ermesi" (*dissolution*) olarak tanımlamıştır. Bu çerçevede, federasyonun dağılmasıyla yeni bağımsız devletlerin ortaya çıktığı, hiçbir devletin eski Yugoslavya'nın tek hukuki halefi olarak kabul edilemeyeceği ifade edilmiştir. Bu karar, özellikle Sırbistan'ın Yugoslavya'nın devamı olduğu yönündeki iddiasına karşı uluslararası hukuki bir temel oluşturmuştur (Pomerance, 1998, s. 32).

Badinter Komisyonu'nun 2 No'lu Görüşü, Hırvatistan ve Bosna-Hersek'te yaşayan Sırp nüfusun hakları ile ilgili değerlendirmeler içermektedir. Komisyon, azınlık haklarının uluslararası hukuk çerçevesinde korunması gerektiğini ve tüm cumhuriyetlerin kendi sınırları içindeki azınlıkların haklarını garanti altına alma zorunluluğunu vurgulamıştır. Böylelikle, etnik grupların hakları korunurken devletlerin bölgesel istikrarının sağlanması amaçlanmıştır.

Komisyon'un 3 No'lu Görüşü, Hırvatistan ile Sırbistan ve Bosna-Hersek ile Sırbistan arasındaki iç sınırların uluslararası kamu hukuku açısından devlet sınırı niteliği taşıyıp taşımadığı sorusuna odaklanmıştır. *Uti possidetis juris* ilkesine dayanan Komisyon, eski Yugoslavya'nın federal alt birimlerinin idari sınırlarının, bağımsızlık sonrasında yeni devletler arasındaki uluslararası sınırlar olarak korunması gerektiğini belirtmiştir (Blake & Topalovic, 1996, s. 4). Bu çerçevede, Komisyon'un sınır politikası, eski Yugoslavya'daki federal sınırların uluslararası sınır olarak kabul edilmesi yönünde şekillenmiştir. Ancak, sınırların fiilen belirlenmesi sürecinde taraflar arasında uzun süren müzakereler yaşanmış, diplomatik ve siyasi çekişmeler nedeniyle birçok anlaşmazlık çözümsüz kalmıştır (Bennett, 1995, ss. 77-78).

Badinter Komisyonu'nun sınırlar konusundaki yaklaşımı, uluslararası hukukun temel ilkeleri çerçevesinde şekillenmiştir. Bu ilkelerden biri, uluslararası alanda tanınmış devletlerin bölgesel statükosunun korunmasıdır. Devletlerin toprak bütünlüğü, sınırların dokunulmazlığı ve sınır istikrarının korunması, uluslararası hukukta genel kabul görmüş temel prensipler arasında yer almaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) Şartı (1945, md. 2/4), BM Genel Kurulu'nun 2625 (XXV) sayılı Kararı (1970), Helsinki Nihai Senedi (1975) ve Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (1969) gibi uluslararası hukuk metinlerinde bu prensiplere açıkça yer verilmiştir. Badinter Komisyonu, kararlarında bu ilkelere atıfta bulunarak, eski Yugoslavya'dan ayrılan devletlerin sınırlarının korunması gerektiğini vurgulamıştır. Bu bağlamda, Komisyon, Yugoslavya'nın federal idari sınırlarının, bağımsızlık sonrası uluslararası sınırlar olarak kabul edilmesi gerektiğini belirterek *uti possidetis juris* ilkesini uygulamaya koymuştur (Imamović, 2020, s. 19). Bu ilke, bağımsızlık ilan edildiği anda mevcut olan idari sınırların, uluslararası hukuk çerçevesinde devletler arasındaki resmi sınırlar olarak tanınmasını öngörmektedir. Komisyon, federal alt birimler arasındaki iç sınırların, aksi yönde bir anlaşma olmadığı sürece, uluslararası sınır statüsü kazanacağını benimsemiştir (bkz. Badinter Arbitration Committee, 1992, Görüş No. 3, s. 178). Ayrıca, Komisyon, sınırların ancak karşılıklı rıza ile değiştirilebileceğini ve tek taraflı sınır değişikliklerinin hukuken geçersiz olduğunu hükme bağlamıştır. BM Genel Kurulu'nun 2625 (XXV) sayılı Kararı ve Helsinki Nihai Senedi'nde yer alan prensiplere dayanarak, devlet sınırlarının zorla değiştirilmesinin uluslararası hukuka aykırı olduğu görüşünü benimsemiştir

(bkz. Badinter Arbitration Committee, 1992, Görüş No. 4, s. 185). Bu çerçevede, eski Yugoslavya'dan ayrılan devletlerin sınırlarının ancak tarafların karşılıklı mutabakatıyla değiştirilebileceği ilkesi uluslararası hukuk çerçevesinde desteklenmiştir.

Uluslararası Adalet Divanı, 22 Aralık 1986 tarihli Burkina Faso-Mali sınır ihtilafı kararında, *uti possidetis juris* ilkesinin yeni bağımsız devletlerin sınır istikrarını sağlamak ve iç çatışmaları önlemek adına evrensel bir norm haline geldiğini vurgulamıştır (Badinter Arbitration Committee, 1992, Görüş No. 3, s. 185). Bu ilkeye göre, sınırlar bağımsızlık sürecinde, eski yönetici gücün yasal belgelerine dayalı olarak belirlenen mülkiyet hakları temelinde şekillenmektedir. Bu ilkenin fiili uygulaması olan *uti possidetis de facto* yaklaşımı ise sınırların, eski sömürge sınırlarının yasal tanımına bakılmaksızın, bağımsızlık döneminde fiilen kontrol edilen ve yönetilen topraklara göre belirlendiğini ifade etmektedir. Eski Yugoslavya'nın dağılma sürecinde *uti possidetis juris* ilkesinin benimsenmesi, bu sürecin bir tür dekolonizasyon olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Bu doğrultuda, Yugoslavya'daki federal alt birimler arasındaki iç sınırlar, bağımsızlık sonrası uluslararası sınırlar olarak kabul edilmiştir. Böylece, Yugoslavya'nın dağılması sırasında eski idari sınırlar, uluslararası hukuk tarafından korunan sınırlar haline gelmiştir. (Radan, 2000, s. 4, 50)

Badinter Komisyonu, eski Yugoslavya'nın dağılması sürecinde sınırların belirlenmesine ilişkin temel hukuki ilkeleri ortaya koymuş ve bu ilkeler doğrultusunda sınır anlaşmazlıklarını çözmeye yönelik somut adımlar atılmıştır. Hırvatistan ile Bosna-Hersek arasındaki sınırların belirlenmesi amacıyla özel sınır belirleme komisyonları oluşturulmuş ve 1990'ların sonlarına doğru bu komisyonların çalışmaları hız kazanmıştır. Sürecin sağlıklı ilerlemesi adına haritacılar, hukukçular ve çeşitli uzmanlardan oluşan ekipler bir araya gelerek, sınırların uluslararası hukuk normlarına uygun biçimde tespit edilmesi için ortak çalışmalar yürütmüştür (Bennett, 1995, ss. 77-78). Bu çalışmalar kapsamında, sınır belirleme sürecinin hukuki temellerini oluşturmak amacıyla ikili anlaşmalar da gündeme gelmiştir.

Hırvatistan ile Bosna-Hersek arasında yapılması planlanan sınır anlaşması, iki ülke arasındaki deniz sınırı bölgesinde mevcut hukuki sorunları çözmeyi amaçlamıştır. Anlaşmanın 2. maddesi, eski Yugoslavya'nın 1991 yılında sona erdiği dönemdeki sınır durumunu esas alarak, 1992 yılında Hırvatistan ile Bosna-Hersek'in karşılıklı tanıma temelinde sınırlarını belirlemesini öngörmüştür. Bu sürecin temel amacı, sınırın teknik ve hukuki çerçevede kesinleştirilmesi olup hem haritalar hem de saha çalışmaları yoluyla net bir sınır belirleme yöntemi benimsenmiştir (Pellet, 1992, s. 172). Ancak, Klek Yarımadası ve çevresi, iki ülke arasında zaman zaman gerilim yaratan bir mesele olmaya devam etmiştir. Bosna-Hersek'in kıyı şeridinin yalnızca 24 km uzunluğunda olması ve bu kıyı hattının coğrafi yapısı nedeniyle Hırvatistan ile olan deniz sınırının yalnızca 10 km gibi sınırlı bir mesafede belirlenmesi, sınır tespit sürecini daha da karmaşık hale getirmiştir (Radan, 2000, ss. 4-5, 50). Bu nedenle, deniz sınırlarının belirlenmesinde eşit mesafe ilkesi (equidistance principle) esas alınmıştır. Ancak, kıyı coğrafyası ve tarihsel mülkiyet iddiaları, bu ilkenin uygulanmasını tartışmalı hale getirmiştir.

Anlaşmanın 2. maddesi çerçevesinde sınır belirleme sürecinde üç temel kriter esas alınmıştır: (1) 1:25.000 ölçekli topografik haritalar, (2) kadastro belediyeleri arasındaki mevcut sınırlar ve (3) 1991 yılı nüfus sayımına dayanan idari bölünme çizgileri. Bu yöntemlerle sahadaki sınır kesinleştirilmek istenmiş olsa da, süreç bölgesel gerilimleri tam anlamıyla ortadan kaldıramamış ve diplomatik müzakerelerle ele alınması gereken bir konu olarak gündemde kalmaya devam etmiştir. Hırvatistan'ın kıyı şeridi üzerindeki stratejik konumu ile Bosna-Hersek'in Adriyatik'e erişimi konusundaki hassasiyeti, sınır müzakerelerinin sadece hukuki değil, aynı zamanda bölgesel siyasi dinamikler tarafından da şekillendiğini göstermektedir. Kara sınırlarının belirlenmesine yönelik hukuki ve teknik çalışmalar yürütülürken, taraflar 1974 yılında Eski Yugoslavya Meclisi tarafından kabul edilen Yugoslavya Emlak Kadastro Yasası'nı referans

almıştır. Ancak, hukuki çerçeveye rağmen müzakereler sırasında bölgesel düzeyde çeşitli itirazlar ortaya çıkmıştır. Özellikle Neum Koridoru tarafından kuzey ve güney olarak ikiye ayrılan Hırvatistan'ın Dubrovnik-Neretva bölgesi, müzakere sürecinde mutabık kalınan düzenlemelere karşı çıkmıştır. Bölge meclisi, sınır belirleme görüşmelerine doğrudan katılmamakla birlikte, alınan kararları uygun bulmadığını açıklamıştır. Bunun yanı sıra, Klek Yarımadası'nın tarihsel olarak Ragusa Cumhuriyeti'ne ait olduğunu öne süren yetkililer, kara ve deniz sınırlarının belirlenmesinde mevcut statüko sınırlarının esas alınamayacağını savunmuştur. Bölge temsilcileri, sınır düzenlemelerinin Yugoslavya'nın kuruluşundan önceki tarihsel bağlam çerçevesinde yapılması gerektiğini ileri sürmüştür (Imamović, 2020, ss. 2-3). Bu durum, sınır belirleme sürecinde hukuki ve tarihsel perspektiflerin nasıl bir çatışma yarattığını ortaya koymaktadır. Bir yanda Yugoslavya'nın idari sınırlarını esas alan *uti possidetis juris* ilkesi ve uluslararası hukukun mevcut sınırları koruma yaklaşımı bulunurken, diğer yanda tarihsel hak iddialarına dayalı itirazlar sürecin tamamlanmasını zorlaştırmıştır.

Dubrovnik-Neretva bölge temsilcileri, sınır anlaşmasına yönelik itirazlarını yalnızca tarihsel ve bölgesel bağlamda değil, aynı zamanda anayasal çerçevede de dile getirmiştir. Önerilen anlaşmanın Hırvatistan Parlamentosu'nda (Sabor) tartışmaya açılması hâlinde, bunun anayasal bir mesele olarak ele alınacağını ifade etmişlerdir. Özellikle Neum Anlaşması'nın sınır değişikliklerini içermesinin, Hırvatistan Anayasası'nın 2. maddesi uyarınca ülkenin egemenliği ve toprak bütünlüğüne tehdit oluşturabileceğini savunmuşlardır (Šelo Šabić & Borić, 2016, ss. 2-4). Bu çerçevede, Klek Yarımadası'nın ucunun Hırvat kara topraklarıyla doğrudan bağlantısının bulunmaması, bölgedeki tartışmaların merkezinde yer almıştır. Bölge yetkilileri, kara yoluyla ulaşımın yalnızca Bosna-Hersek toprakları üzerinden sağlanabileceğini belirtmiş, ancak aynı zamanda Hırvatistan'ın diğer bölgelerinden deniz yoluyla erişimin mümkün olduğunu vurgulamıştır. Bu durum, sınır anlaşmasının yalnızca kara sınırlarını değil, aynı zamanda ulaşım hakları ve bölgesel iş birliği dinamikleri açısından da etkili olacağını göstermektedir. Tartışmalar sürerken, Aralık 1998'de çalışmalarına başlayan Devletlerarası Diplomatik Komisyon, sınırın belirlenmesi, sınırlandırılması ve yönetimi konularında bir anlaşma metni hazırlamıştır. Bu metin, iki devlet arasındaki sınırın, 1991 yılında Yugoslavya'nın dağılma sürecinde Badinter Tahkim Komisyonu'nun kararlarına dayandırılmasını öngörmüştür (Radan, 2000, ss. 4-5, 50). Böylece, uluslararası hukukun *uti possidetis juris* ilkesi doğrultusunda belirlenen sınırların korunmasına yönelik hukuki bir çerçeve oluşturulmuş, ancak bölgesel düzeydeki siyasi ve anayasal çekinceler sürecin ilerleyişini zorlaştırmaya devam etmiştir.

Yugoslavya'nın dağılmasının ardından, Hırvatistan ile Bosna-Hersek arasında yürütülen sınır müzakereleri hukuki ve siyasi belirsizliklerle şekillenmiştir. Taraflar, 30 Temmuz 1999 tarihinde sınırların resmî olarak belirlenmesine yönelik kapsamlı bir anlaşma üzerinde uzlaşmaya varmıştır. "Hırvatistan ile Bosna-Hersek Arasındaki Devlet Sınırına İlişkin Antlaşma" kısa bir önsöz ve 23 maddeden oluşmaktadır. Önsözde, taraflar egemenlik, toprak bütünlüğü ve siyasi bağımsızlık ilkelerine bağlılıklarını vurgulamış, ayrıca 14 Aralık 1995'te Paris'te imzalanan Bosna-Hersek'te Barış İçin Genel Çerçeve Anlaşması'na (Dayton Anlaşmaları) olan taahhütlerini bir kez daha teyit etmişlerdir. Bu antlaşma, Yugoslav ardıl devletleri arasında uluslararası hukuka ve eski cumhuriyetler arasındaki sınırlara saygıyı temel alan ilk sınırlandırma antlaşması niteliğindedir. Neum Antlaşması olarak da bilinen bu belge, Hırvatistan Cumhurbaşkanı Franjo Tuđman ile Bosna-Hersek Cumhurbaşkanlığı üyesi Aliya İzzetbegović tarafından, Saraybosna'da düzenlenen Güneydoğu Avrupa İstikrar Paketi toplantısında imzalanmıştır. Taraflar, antlaşmaya iyi niyetle bağlı kalacaklarını ve onaylanması için gerekli hukuki ve idari düzenlemeleri tamamlamaya yönelik çalışmalarını sürdüreceklerini taahhüt etmiştir. Ancak, bu anlaşma ne Hırvatistan ne de Bosna-Hersek parlamentosu tarafından onaylanmamıştır. Bu nedenle, iki ülke arasındaki kara ve deniz sınırlarının kesin olarak belirlenmesi ve kalıcı bir statüye kavuşturulması mümkün olmamıştır. Antlaşma, taraflar

arasında geçici bir çözüm niteliğinde kalmış ve sınır konusundaki nihai uzlaşmayı sağlayamamıştır. Özellikle, Hırvatistan resmî makamları tarafından denizde kalıcı bir yapı inşa edilmesine yönelik alınan karar, ülkenin anlaşmayı fiilen uygulamaktan vazgeçtiği şeklinde yorumlanmıştır (Navari, 2014, ss. 1301-1302). Bu durum, bölgedeki sınır meselesinin uluslararası hukuk çerçevesinde kalıcı bir çözüme kavuşturulmasını zorlaştırmaya devam etmiş ve iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerde dönemsel gerilimlere yol açmıştır.

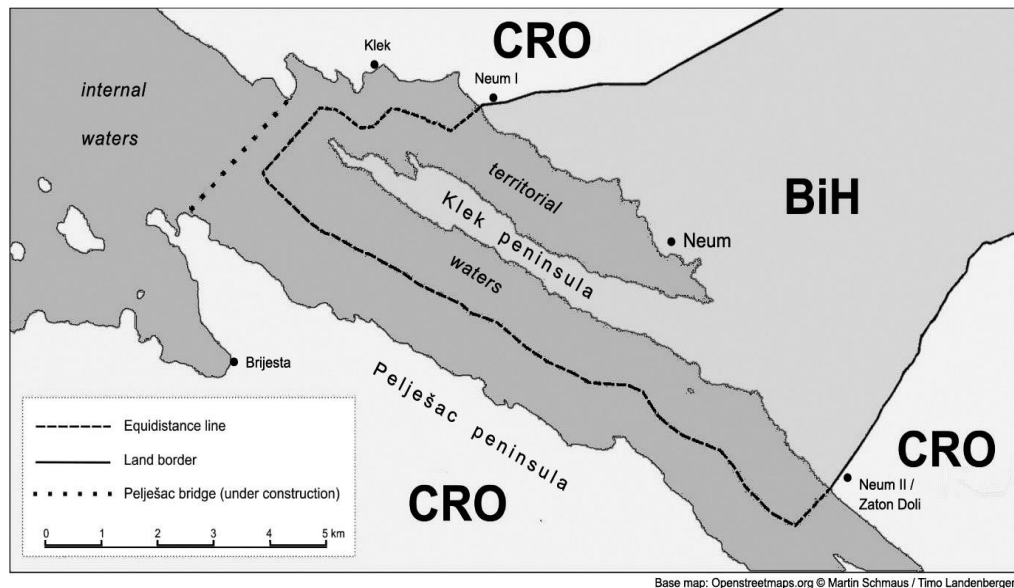
1.2. Sorunlu Bölgeler

1999 itibarıyla, taraflar arasında sınır ihtilaflarına ilişkin resmi bir ikili müzakere süreci başlatılmamış, ancak takip eden yıllarda bu mesele zaman zaman diplomatik gündemde yer almaya devam etmiştir. Bununla birlikte, iki ülke arasındaki sınır anlaşmazlıkları halen çözüme kavuşmamış olup, başlıca ihtilaflı bölgeler güneyde Neum (Klek Yarımadası) kıyı hattı ve kuzeyde Una Nehri boyunca Ivanjska yerleşiminden nehrin ağzına kadar uzanan kara sınırı olarak öne çıkmaktadır (Šelo Šabić & Borić, 2016, ss. 2-4).

Neum-Klek bölgesi, 1718 yılında Dubrovnik Cumhuriyeti tarafından, Venediklilerle arasına bir koridor oluşturmak amacıyla Osmanlı İmparatorluğu'na devredilmiştir. Osmanlılar, benzer bir stratejiyi daha güneydeki Boka Kotorska Körfezi'nde bulunan Sutorina bölgesinde de uygulamış ve bu bölgede denize çıkış sağlamışlardır. Yugoslavya döneminde gerçekleştirilen cumhuriyet sınırlandırmaları sırasında Neum-Klek bölgesi Bosna-Hersek sınırlarına dâhil edilirken, Sutorina ise Karadağ'a bırakılmıştır. Bu düzenleme sonucunda Bosna-Hersek, Neum-Klek kıyı şeridi sayesinde bir kıyı devleti hâline gelmiştir. Söz konusu kıyı şeridinin dikkat çekici bir özelliği, Hırvat kıyılarının iki bölümünü birbirinden ayıran stratejik bir konumda bulunmasıdır. Bosna-Hersek'e ait bu kıyı şeridi, Hırvatistan'ın iç suları içerisinde yer aldığından iki ülke arasında deniz sınırlarının kesin olarak belirlenmesini zorunlu kılmıştır (Klemencic, 2000, ss. 2-3).

Bosna-Hersek kıyı şeridi toplamda 21,2 km uzunluğunda olmakla birlikte, kıyının 'Z' harfi biçimindeki yapısından dolayı doğrudan denize açılan kısmı yalnızca yaklaşık 10 km uzunluğundadır. Bu dar kıyı şeridi, Hırvatistan'ın kara bölgesini ikiye ayırmakta ve ülkenin kuzeyden güneye kara yoluyla seyahat eden vatandaşlarının Bosna-Hersek sınırındaki kontrol noktalarından geçmesini zorunlu kılmaktadır. (Klemencic, 2000, ss. 2-3)

Şekil 1: Pelješac Köprüsü ve Hırvatistan-Bosna-Hersek Sınırı (1999 Sınır Antlaşması ve Deniz Yetki Alanları)

Kaynak: <https://hrcak.srce.hr/clanak/342024>

Mali Ston Kanalı, Hırvatistan'a ait Pelješac Yarımadası ile Bosna-Hersek'in Klek Yarımadası arasında yer almakta olup, kanal içerisinde Veliki Školj ve Mali Školj adında iki küçük ve ıssız adacık bulunmaktadır. Coğrafi konumları itibarıyla bu adacıklar, Hırvatistan'ın Pelješac Yarımadası'ndan ziyade Bosna-Hersek'in Klek Yarımadası'na daha yakındır. Neum Anlaşması çerçevesindeki müzakerelerde, iki ülke arasındaki sınırların eşit mesafe ilkesi temelinde belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda, adacıklar Bosna-Hersek karasuları içinde kabul edilmiş ve Bosna-Hersek egemenliği altında tanımlanmıştır. Ayrıca, 1974 yılında kabul edilen SFRY (Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti) "Devlet Araştırma ve Emlak Kadastro Yasası", adacıkları Bosna-Hersek Sosyalist Cumhuriyeti'nin bir parçası olarak tescil etmiştir. Ancak, Hırvatistan'ın Dubrovnik-Neretva Bölgesi yerel yönetimi bu duruma itiraz etmiş, adaların Hırvatistan'a ait olduğunu öne sürerek Hırvat Parlamentosu'na (Sabor) bir protesto notu ile başvuruda bulunmuştur. Antlaşmanın imzalanmasının ardından, Hırvatistan'ın güneyindeki yerel politikacılar ve bazı uzmanlar, Klek Yarımadası ve Bosna-Hersek'in egemenliği altına giren iki adacıkla ilgili sınır çizimine itiraz etmişlerdir. Bu kişiler, söz konusu bölgelerin aslında Hırvatistan'a ait olduğunu, sınırın yanlış çizildiğini ve bu durumun düzeltilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bosna-Hersek tarafı ise, benzer bir şekilde, Kostajnica yakınlarındaki sınır çiziminin Bosna-Hersek'in aleyhine olduğu gerekçesiyle karşı iddialarını dile getirmiştir. (Šelo Šabić & Borić, 2016, ss. 2-4)

Una Nehri'nin bazı bölümleri ile Plješevica Dağı'nın eteklerinde yer alan köylerin bir kısmı Hırvatistan sınırlarında, bir kısmı ise Bosna-Hersek sınırları içinde bulunmaktadır. Bu durum, aynı güzergâh üzerinde dokuz farklı sınır geçiş noktası gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Söz konusu soruna yönelik herhangi bir çözümün geliştirilememesi, bölgedeki altyapı projeleri ve ekonomik kalkınma için ciddi bir engel teşkil etmektedir. Örneğin, Zagreb-Bihać-Split demiryolu hattı, bu sınır sorunu nedeniyle büyük ölçüde trafiğe kapalı kalmıştır. (Pavlic, 2017)

Una Nehri üzerindeki sınır, kuzeyde Hrvatska Kostajnica (Hırvatistan) ile güneyde Kostajnica (Bosna-Hersek) arasında tartışmalı bir konudur. Sınır ihtilafının merkezinde, iki kasaba arasında yer alan bir nehir adası bulunmaktadır. Ada Hırvatistan'ın kontrolü altında olmasına rağmen, Bosna-Hersek bu ada üzerinde hak iddia etmektedir. Bu çerçevede, ihtilafın çözümüne yönelik bir adım olarak ortak bir sınır geçiş noktası inşa edilmiştir. Söz konusu geçiş noktası, her iki tarafın da serbestçe kullanımına açık olup, iki bölge arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır (Kovacevic, 2017).

Kuzeyde Neum ve güneyde Sutorina, tarihsel olarak Ragusa ve Venedik Cumhuriyetleri arasında birer tampon bölge olarak kurulmuştur. Bölgede sınır değişiklikleri sürerken, Neum, günümüzde Bosna-Hersek olarak adlandırılan bölgesel birimin bir parçası olarak kalmıştır. Bosna-Hersek'in bağımsızlığını kazanmasının ardından, Neum, ülkenin Adriyatik Denizi'ne açılan tek noktası olarak stratejik bir önem kazanmıştır. Bununla birlikte, Neum, Hırvatistan'ın en güneyindeki Dubrovnik-Neretva bölgesini ana karadan ayırarak, bu bölgeyi bir dış bölge konumuna getirmektedir. 1999'da imzalanan sınır anlaşması, Hırvatistan ve Bosna-Hersek sınırını Neum yakınlarında kıyı hattının ötesine taşımış ve Mali Ston Körfezi'nde yer alan iki Hırvat adasını Bosna-Hersek egemenliği altında tanımlamıştır. İki ülke, Hırvatistan'ın Ploče ve Dubrovnik arasındaki kara bağlantısının kesintiye uğraması ile Bosna-Hersek'in Adriyatik Denizi'nde bir limana sahip olmaması sorunlarını çözmek amacıyla Neum Anlaşması'nı yeniden müzakere etmiştir. Bu müzakereler sonucunda, Hırvatistan'ın transit trafiğinin Neum üzerinden Ploče Limanı'na erişimini sağlayacak özel düzenlemeler belirlenmiştir. (Imamović, 2020, ss. 22-23).

2. İki Ülke Arasında Pelješac Köprüsü Sorunu

Hırvatistan'ın güneyini ülkenin ana karasına bağlamayı hedefleyen "Güney Dalmaçya'ya Yol Bağlantısı" projesinin en kritik bileşenlerinden biri olan Pelješac Köprüsü, planlama aşamasından inşasına ve 2022'de tamamlanmasının ardından günümüze kadar, bölgesel ve

uluslararası düzeyde önemli bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir. Hırvatistan ile Bosna-Hersek arasındaki kara sınırlarında belirgin bir toprak sorunu bulunmamakla birlikte, Dubrovnik bölgesinin izole konumu, Neum Koridoru ve Hırvatistan'ın ana karayla bağlantısındaki kesintiler ülkenin iç siyasi gündeminde önemli bir yer tutmaktaydı (Bickl, 2019, ss. 53-55). Bu bağlamda Pelješac Köprüsü ve bağlantı yolları, özellikle Neum'a girmeden Dubrovnik-Neretva bölgesini Hırvatistan'ın ana karasına doğrudan bağlayan kesintisiz bir ulaşım koridoru oluşturması nedeniyle, uzun yıllardır birçok Hırvat hükümetinin hedeflediği stratejik bir proje olmuştur. Köprü'nün tamamlanmasıyla birlikte, Dubrovnik-Neretva bölgesi doğrudan Hırvatistan'ın ana kara topraklarına entegre edilerek yalnızca Hırvatistan'ın değil, aynı zamanda Avrupa Birliği'nin (AB) de toprak bütünlüğü güvence altına alınmıştır (Sevdik, 2021, ss. 15-16).

Ocak 2014'te AB, Pelješac Köprüsü ile ilgili jeopolitik ve hukuki risklerin değerlendirildiği bir fizibilite raporu yayımlamıştır. Raporda, köprü'nün olası hukuki sorunlarına dikkat çekilmiş, özellikle "herhangi bir ülkenin denize erişimini engelleyebileceği ve sınır sorunlarına yol açabileceği" ifade edilmiştir (Hoş, Çetin & Ceyhan, 2021, ss. 84-86). Tüm bu çekincelere rağmen AB, Hırvatistan'ın tam Schengen kontrol rejimi koşullarını yerine getirmesini desteklemek amacıyla, Çin tarafından inşa edilen Pelješac Köprüsü'nün maliyetinin %85'ini finanse etmiştir. Bu durum ironik bir gelişme olarak değerlendirilmiştir; zira AB, köprü'nün inşası için finansman sağlarken projeyi üstlenen şirket Çin menşelidir. AB, inşaatı 2022 yılında tamamlanan köprü için 2017 yılında Hırvatistan'a 357 milyon avro tahsis etmiştir (Bickl, 2019, ss. 53-55).

Şekil 2: *Pelješac Köprüsü*

Kaynak: <https://news.sky.com/story/bridge-connecting-croatias-mainland-to-southern-peninsula-opens-12659602>

Köprü'nün altındaki açıklık, ilk tasarımda öngörülen 35 metreden 55 metreye yükseltilmiş olmasına rağmen, Bosna-Hersek'in açık denizlere erişim hakkını kısıtlamaya devam etmektedir. Bu nedenle proje, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni (BMDHS) ihlal ettiği iddialarını gündeme getirmiştir. Bu gelişmeler karşısında Bosnalı milletvekilleri, AB dış politika sorumlusu Federica Mogherini ve Bosna-Hersek'teki uluslararası temsilci Valentin Inzko'ya bir mektup yazarak, Hırvatistan'ın Bosna-Hersek Cumhurbaşkanlığı'nın resmî onayı olmaksızın ülkenin egemenliğini ihlal ettiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, Bosna-Hersek Cumhurbaşkanlığı yetkilisi, Avrupa Komisyonu'nun Hırvatistan ile yürüttüğü ikili ilişkilerde Bosna-Hersek'e danışmadığını belirtmiştir.

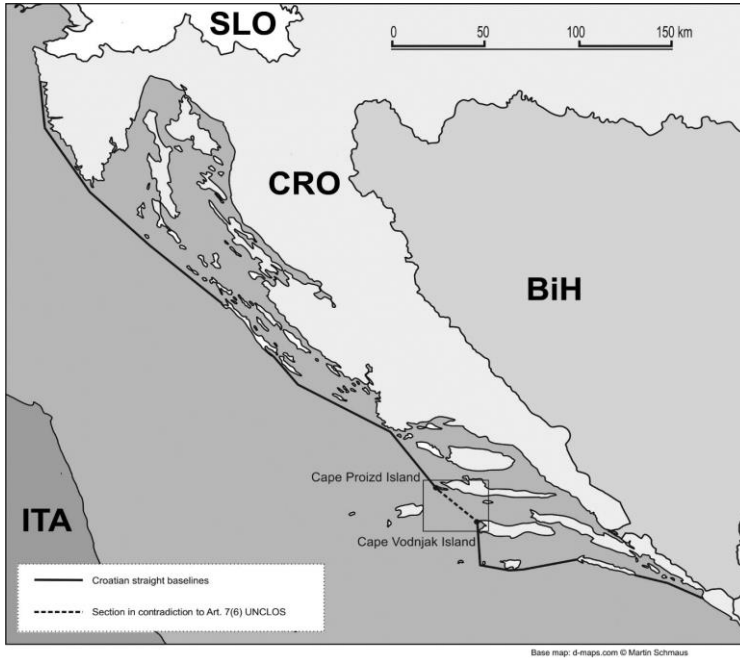
Pelješac Köprüsü'nün Bosna-Hersek'in denizlerdeki hak ve menfaatlerini olumsuz etkileyeceğini savunan Bosna-Hersek yönetimi, projenin başlangıç aşamasından itibaren itirazlarını dile getirmiştir. Dar coğrafi yapısı nedeniyle, Hırvatistan'ın kontrolündeki Mali Ston Kanalı, Bosna-Hersek karasularına eşdeğer deniz yetki alanına sahiptir. Ancak, iki ülke arasında henüz bir deniz yetki alanları sınırlandırması yapılmamıştır. Bu durum, Bosna-Hersek'in Adriyatik Denizi'ne ve açık denizlere ulaşabilmesi için Hırvatistan'ın "de facto" karasularından geçmesi zorunluluğunu doğurmaktadır. Bununla birlikte, BMDHS her devletin açık denizlere serbest erişim hakkını garanti altına almaktadır. Bu bağlamda, Bosna-Hersek'in ulusal egemenliği ve güvenliğinin sağlanması açısından, açık denizlere serbest erişim hakkı kritik bir öneme sahiptir.

Bosna-Hersek ile Hırvatistan arasında 1999 yılında imzalanan Devlet Sınırına İlişkin Antlaşma yürürlüğe girmediği için, iki ülke arasındaki deniz yetki alanlarının sınırları resmi olarak belirlenmemiştir. Bu belirsizlik devam ederken, deniz yetki alanlarının resmi sınırlandırması yapılmadan Pelješac Köprüsü'nün inşasına başlanması ve köprünün tamamlanarak hizmete açılması, Bosna-Hersek'in denizlerdeki hak ve menfaatlerini ihlal etmiştir. Bu durumun yarattığı olumsuz etkiler, günümüzde de devam etmektedir. (Hoş, Çetin & Ceyhan, 2021, ss. 84-86)

Bosna-Hersek, deniz yoluyla mal ithalatı ve ihracatında büyük ölçüde yakındaki Hırvat limanı Ploče'ye bağımlı olduğundan, deniz taşımacılığı faaliyetleri sınırlı bir düzeyde kalmakla birlikte, Hırvatistan ile denizcilik alanında çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Hırvatistan'ın düz esas hatları, Dalmaçya adalarının dış uçlarından geçerek ülkenin iç sularını oluşturmaktadır. Bu durum, Neum'a açık denizlerden veya Hırvat karasularından ulaşmak ya da tersi yönde seyretmek isteyen gemilerin, Hırvatistan'ın iç sularından geçmek zorunda kalmasına yol açmaktadır. (Bickl, 2019, ss. 53-55)

Hırvatistan'ın düz esas hatlarının yasallığı, BMDHS 7(6). maddesini ihlal ettiği gerekçesiyle sorgulanmaktadır. Söz konusu madde, bir devletin karasularının başka bir devletin düz esas hatları ile çevrelenmesini yasaklamaktadır. Ayrıca, BMDHS madde 8(2), kesme etkisi yaratan esas hatların yeniden çizilmesi durumunda zararsız geçiş hakkının korunmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, hukuki açıdan, gemilerin Neum'a ve Neum'dan zararsız geçiş hakkı bulunmaktadır. Ancak, siyasi açıdan değerlendirildiğinde, Hırvatistan'ın düz esas hatlarının, Adriyatik Denizi'ne kıyısı olan bir devlet olarak Bosna-Hersek'in deniz haklarını tamamen göz ardı ettiği düşünülebilir. (Sevdik, 2021, ss. 2-4)

Hırvatistan, BMDHS'nin 7. maddesini kendi lehine en üst düzeyde kullanmış ve bu durum, Pelješac Köprüsü'nün uygulanmasında çeşitli sorunlara yol açmıştır. BMDHS, Hırvatistan'ın Dalmaçya adalarının dış uçlarından geçen düz esas hatlarının yasallığını da sorgulamaktadır. Hırvatistan'ın belirlediği bu düz esas hatlar, Bosna-Hersek'in düz esas hatlarıyla kesişmekte ve bu durum BMDHS'nin 7(6). maddesinin ihlali olarak değerlendirilmektedir. Bu sebeple, Bosna-Hersek, 2007-2010 yılları arasında, özellikle Cape Vodnjak Adası ile Cape Proizd Adası arasındaki Hırvat düz esas hatlarının tanınmaması gerektiği konusunda Hırvatistan'a birçok kez resmi uyarılarda bulunmuş ve bilgilendirmiştir. (Bickl, 2019, s. 65)

Şekil 3: *Hırvatistan'ın Düz Esas Hatları ve Bosna-Hersek'in Karasularının Kesilmesi*

Kaynak: <https://hrcak.srce.hr/clanak/342024>

BMDHS'nin 8(2). maddesi, Bosna-Hersek'in açık denizden Neum'a ve ters yönde zararsız geçiş hakkını güvence altına almaktadır. Bu bağlamda, Pelješac Köprüsü'nün inşası, Bosna-Hersek'in egemenlik haklarını ihlal etmektedir. İlk olarak, iki ülke arasında açık ve onaylanmış bir sınır anlaşması bulunmadığından, Hırvatistan'ın köprü inşasını durdurması gerekmektedir. İkinci olarak, BMDHS, Bosna-Hersek'e bu zararsız geçiş hakkını tanıdığı için, taraflar arasında ikili görüşmelerin yapılması zorunluydu. Ayrıca, BMDHS'nin 284. maddesi, Hırvatistan'dan 30 gün içinde bir yanıt gelmemesi durumunda, Bosna-Hersek'in Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nde yargı sürecini başlatmasına olanak tanımaktaydı.

Hukuki tartışmalar sürerken, Pelješac Köprüsü 26 Temmuz 2022'de resmi bir törenle açılmıştır. Geçen iki yıl boyunca, köprüye bağlı ciddi bir kriz yaşanmamış, ancak iki ülke arasındaki tartışmalar devam etmiştir. Bosna-Hersek'in deniz erişimiyle ilgili endişeleri ve sınır anlaşmazlıklarının çözülmemesi, köprü'nün uzun vadeli etkileri konusunda belirsizlik yaratmaktadır. Ekonomik, diplomatik ve jeopolitik sonuçların zamanla nasıl şekilleneceği, bölgesel istikrar açısından önem taşımaktadır.

3. Sonuç

Adriyatik Denizi'nin doğu kıyısındaki deniz sınırı anlaşmazlıkları, Eski Yugoslavya'nın çöküşünden bu yana bölgenin jeopolitik ve hukuki dinamiklerini şekillendirmeye devam etmektedir. Bu çalışma, özellikle Bosna-Hersek ile Hırvatistan arasındaki Pelješac Köprüsü üzerinden gelişen sınır sorunlarını ele alarak, bu tür anlaşmazlıkların bölgesel güvenlik, deniz hukuku ve uluslararası ilişkiler üzerindeki etkilerini incelemiştir.

Hırvatistan'ın projeyi hayata geçirirken, uluslararası deniz hukuku normlarını göz ardı ettiği yönünde ciddi eleştiriler bulunmaktadır. Özellikle, BMDHS kapsamında kıyı devletlerinin deniz erişimi konusundaki haklarını göz önünde bulundurması gerekirken, Bosna-Hersek'in bu konudaki itirazları dikkate alınmamıştır. Pelješac Köprüsü'nün tamamlanmasıyla birlikte, Bosna-Hersek'in Adriyatik kıyısındaki Neum bölgesi transit ticaret açısından olumsuz etkilenebilir. Hırvatistan üzerinden geçen karayolu taşımacılığı daha avantajlı hale gelirken, Bosna-Hersek'in

liman olanakları ve ticari faaliyetleri açısından uzun vadede ekonomik kayıplar yaşayabileceği öne sürülmektedir.

Hırvatistan'ın Pelješac Köprüsü'nü inşa etmesi, bir yandan ülkenin toprak bütünlüğünü sağlamaya yönelik stratejik bir adım olarak değerlendirilebilirken, diğer yandan Bosna-Hersek'in denizlere erişimini kısıtlayarak bu ülkenin egemenlik haklarına doğrudan bir tehdit oluşturmaktadır. Köprü'nün 26 Temmuz 2022'de tamamlanmasıyla Hırvatistan, kara topraklarının iki bölümünü birbirine bağlama imkânı elde etmiş, ancak bu durum Bosna-Hersek'in denizlerdeki egemenlik haklarını olumsuz etkilemiştir. Hırvatistan, bu köprü aracılığıyla Adriyatik Denizi ve Mali Ston Kanalı üzerindeki geçişleri kontrol etme gücüne ulaşarak, Bosna-Hersek'in deniz trafiği ve açık denizlere erişimini sınırlandırmıştır. Bu durum, BMDHS'ye aykırı bir şekilde, Hırvatistan'ın milli menfaatleri çerçevesinde Bosna-Hersek'e yönelik bir engelleme politikası olarak değerlendirilebilir.

Bosna-Hersek, köprü'nün kendi egemenlik haklarını ihlal ettiğini öne sürerek uluslararası yargı organlarına başvurma girişiminde bulunmuş, ancak Bosna-Hersek Cumhurbaşkanlığı'nın Sırp üyesi Milorad Dodik'in itirazları nedeniyle Uluslararası Adalet Divanı (ICJ) veya Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'ne (ITLOS) başvuru yapılamamıştır. Bu durum, Bosna-Hersek'in uluslararası hukuki süreçlere başvurma kabiliyetini önemli ölçüde sınırlamış ve ülkenin iç politik bölünmelerinin dış politika üzerindeki etkisini açıkça gözler önüne sermiştir.

Pelješac Köprüsü, yalnızca iki ülke arasındaki ikili ilişkiler açısından değil, aynı zamanda AB gibi uluslararası aktörlerin de müdahil olduğu daha geniş bir çerçevede ele alınmalıdır. AB'nin köprü inşasına sağladığı mali destek, bu meselenin bir Avrupa içi mesele olarak algılandığını ve bölgesel istikrarın AB çıkarları açısından kritik öneme sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Hırvatistan'ın köprüyle Bosna-Hersek'in turizm ve ekonomik faaliyetlerini doğrudan kontrol edebilecek bir güce erişmesi, Neum'un stratejik ve ticari önemini zayıflatabilecek bir tehdit olarak değerlendirilmektedir. Bosna-Hersek, Hırvatistan'ın Ploče Limanı'nı bir alternatif olarak sunmasını, Neum'un ekonomik ve stratejik değerini azaltacağı gerekçesiyle reddetmiştir. Bu durum, iki ülke arasında ekonomik çıkar çatışmalarının devam edeceğine işaret etmektedir.

Muhtemel bir kriz veya insani yardım gerektiren bir durum söz konusu olduğunda, Hırvatistan'ın Bosna-Hersek'in deniz yoluyla dış dünyayla bağlantısını kontrol etmesi, önemli bir stratejik avantaj sağlamaktadır. Bosna-Hersek'in 1992-1995 yılları arasındaki çatışmalarda yaşadığı insan hakları ihlalleri ve yıkımlar göz önüne alındığında, bu köprü anlaşmazlığı tarihsel bağlamda da değerlendirilmelidir.

Bosna-Hersek'in deniz erişim haklarının kısıtlanması, yalnızca ülkenin egemenlik haklarını değil, aynı zamanda ekonomik çıkarlarını ve turizm potansiyelini de olumsuz yönde etkilemektedir. Neum gibi turizm açısından stratejik bölgelerdeki sınırlamalar, ülkenin turizm gelirlerinde ciddi bir düşüşe neden olabilir. Köprü'nün tamamlanması, Bosna-Hersek'in uluslararası deniz ticaretinden ve açık denizlere erişiminden mahrum kalma riski doğurmuştur. Bu bağlamda, köprü'nün faaliyete geçmesi, Bosna-Hersek'in ekonomik ve bölgesel iş birliği olanaklarına zarar verebilecek sonuçlar doğurmuş ve bu zararların ilerleyen süreçte derinleşmesi muhtemeldir.

Çalışmanın genel bulguları, sınır anlaşmazlıklarının çözülmemesi durumunda gelecekte yeni krizlerin ortaya çıkma olasılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Özellikle deniz yetki alanlarının net bir şekilde belirlenmemesi, Bosna-Hersek'in uluslararası deniz trafiğinden mahrum kalma riski ve Hırvatistan'ın Adriyatik Denizi üzerindeki kontrolünü artırma çabası, iki ülke arasında yeni gerginliklere zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda, Neum gibi stratejik bölgelerdeki hak iddialarının kalıcı bir çözüme kavuşturulması, bölgesel barış ve ekonomik iş birliğinin devamlılığı açısından hayati önemdedir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında, Pelješac Köprüsü anlaşmazlığı, bölgesel ve uluslararası düzeyde derin etkiler yaratabilecek bir sorundur. Gelecekte benzer sorunların geniş kapsamlı krizlere dönüşmesini önlemek için, taraflar arasında daha yoğun diplomatik diyaloglar yürütülmeli ve uluslararası hukuk çerçevesinde bağlayıcı anlaşmalar yapılmalıdır. Bosna-Hersek ile Hırvatistan arasındaki deniz sınırlarının netleştirilmesi, yalnızca bu iki ülke için değil, aynı zamanda Adriyatik bölgesi için sürdürülebilir bir barış ve istikrar ortamı yaratacaktır.

Kaynakça

- American Society of International Law. (1993). Conference of Yugoslavia arbitration commission opinions, no. 1–10. In *International Legal Materials*, 92 (pp. 163-167). Washington, D.C.
- Badinter Arbitration Committee. (1992). Opinion No. 3 on the borders of Croatia, Serbia, and Bosnia-Herzegovina. *European Journal of International Law*, 3(1), 178-185.
- Bennett, C. (1995). *Yugoslavia's bloody collapse: Causes, course and consequences*. New York: New York University Press.
- Bickl, T. (2019). Bridge over troubled waters: The Pelješac project, China, and the implications for good-neighbourly relations and the EU. *Politička Misao: Časopis Za Politologiju*, 56(3-4), 53-55.
- Blake, G., & Topalovic, D. (1996). *The maritime boundaries of the Adriatic Sea*. Maritime Briefing, 1(8), 4. Durham University IBRU Publication.
- Dimitrijević, D. S. (2016). Unresolved border issues between Serbia and successor states of the former Yugoslavia. *Serbian Science Today*, 3, 370-371.
- Grant, T. D. (1999). *The Recognition of States: Law and practice in debate and evolution*. westport, CT: Praeger Publishers.
- Hoş, B. Y., Çetin, E., & Ceyhan, Z. (2021). Bosna Hersek'in deniz yetki alanlarını gasp eden Peljesac Köprüsü ve Bosna Hersek'in deniz koridoru. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, 4(1), 84–86.
- Imamović, M. (2020). *The maritime border disputes of Croatia* (Master's thesis, Gothenburg University). Retrieved from https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/67529/gupea_2077_67529_1.pdf
- Klemencic, M. (2000). *The border agreement between Croatia and Bosnia-Herzegovina - The first but not the last*. Boundary & Security Bulletin, Durham University IBRU Publications, 2-3.
- Kovacevic, D. (2017, August 7). Croatia rejects Bosnian 'threats' over Peljesac bridge. Balkan Insight. Retrieved October 14, 2020, from <https://balkaninsight.com/2017/08/07/croatia-rejects-bosnian-threatsover-peljesac-bridge-08-07-2017/>
- Kunst, I., & Klarić, Z. (2021). Is the Pelješac bridge construction going to affect tourism sustainability of the peninsula? *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 69(2), 305. Retrieved from <https://hrcak.srce.hr/file/376975>
- Navari, C. (2014). Territoriality, self-determination and Crimea after Badinter. *International Affairs*, 90(6), 1299–1318. doi: 10.1111/1468-2346.12171
- Pavlic, V. (2017, August 5). Bosnia determined to stop Peljesac bridge construction. Total Croatia News. Retrieved October 14, 2020, from <https://www.total-croatia-news.com/politics/20989-bosnia-determined-to-stop-peljesac-bridge-construction>

- Pellet, A. (1992). The opinions of the Badinter Arbitration Committee: A second breath for the self-determination of peoples. *European Journal of International Law*, 3(1), 172.
- Pomerance, M. (1998). The Badinter Commission: The use and misuse of the International Court of Justice's jurisprudence. *Michigan Journal of International Law*, 20(1), 32.
- Radan, P. (2000). Post-secession international borders: A critical analysis of the opinions of the Badinter Arbitration Commission. *Melbourne University Law Review*, 24(1), 4, 50.
- Sevdik, S. (2021). The final countdown to save the Ottomans' last legacy in BIH from the encirclement of Pelješac bridge. AVİM Blog. Retrieved October 14, 2020, from <https://avim.org.tr/Blog/THE-FINAL-COUNTDOWN-TO-SAVE-THE-OTTOMANS-LAST-LEGACY-IN-BIH-FROM-THE-ENCIRCLEMENT-OF-PELJESAC-BRIDGE>
- Šelo Šabić, S., & Borić, S. (2016). Crossing over: A perspective on Croatian open border issues. Zagreb: Institute for Development and International Relations (IRMO). Retrieved from https://irmo.hr/wp-content/uploads/2020/03/Crossing-over_WEB.pdf
- Tatar, V. (2012). *Eski Yugoslavya'da yeni devletler: Birleşmiş Milletler ve büyük güçler* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.